

erica

DHR. LIBOT RIK

STATIONSTRAAT 36
3600 GENK

011/ 35.2

DRIEMAANDELIJKSE UITGAVE VAN DE WERKGROEP LIMBURGSE NATUURGIDSEN

september
1988

Verantwoordelijke uitgever: T. Dreesen Neeroeterenstraat 53 3671 Opoeteren
Afgifte: Postkantoor 3570 PEER 1

ERICA

16 de jaargang nr.3

van de werkgroep
Limburgse Natuurgidsen

Lid van:
Natuurbeschermingsactie
Limburg (NAL)

Nationaal verbond
van Natuurbescherming

Redactie:

Cecile Ulenaers

Steenweg op Linde 66
3570 Linde Peer
Tel 011-35279

Annemie Verheyden

Naamse Steenweg 245
3800 St. Truiden
Tel 011-684060

Mimi Mondelaers

Leeuwerikstraat 3
3690 Bree
Tel 011-462575

Theo Dreesen

Neeroeterenstraat 53
3671 Opoeteren
Tel 011-864354

Abonnementen:

150 fr te storten op
235-0010248-75
v/d Limb. Natuurgidsen

Aan dit nummer werkten mee:

Annemie Verheyden, Mimi
Mondelaers, Etienne Masset,
Edgard Stevens, Theo
Dreesen

Ieder auteur is verant-
woordelijk voor zijn
artikel.

Verantwoordelijke uitgever:
Theo Dreesen
Neeroeterenstraat 53
3671 Opoeteren

Inhoud

Woord vooraf	3
Dag, lieve mensen	4
Vormingsactiviteiten	4,5
Cursus Hoepertingen	5
Achteraf bekeken	6
Korte berichten	7
Uit eigen werk	8
Jeugdbladzijde	11
Eigen uitgaven	15

Herfst

Herfst, de naakte magere
ladder van het licht in de boomgaard is
gefallen onder de adem van
de appelgeurende wind.

En voet voor voet op gouden
schoolmeisjesvoeten is zomer
weggegaan achter de blauwe
rook van moe brandend loof. De

nachten zijn wond van de rauwe
beet van het heimwee: beest dat
de ogen verzegelt met de koude
grendel regen, hurkt in het hart.

Bomen schudden hun haren
als oude reuzen. Wolken
gaan langzaam op reis. Onder
de rode zon daalt

de honger in eenden zuidwaarts.
hees en huiverend, hels
langs het loden water. Haat
de kooiker herfst.

Willem van Toorn
uit 'Herhaalde wandeling'
Amsterdam 1975

Beste vrienden,

Als dit Ericanummer in je bus valt staan we weer op een keerpunt van het jaar: de nachtlengte heeft deze van de dag ingehaald en steekt ze onweerstaanbaar voorbij. Op onze breedte wordt de nacht nu 4 tot 5 minuten langer, elke dag. De zomer en bijbehorende vakantie zijn nog slechts een flauwe herinnering. De spierpijn na de bergwandelingen, de bruingekleurde huid of het dolce far niente, alles is weer voor een jaartje opgeborgen.

Begin september zijn de cursisten van Hoepertingen aan de laatste lessenreeks begonnen. Er weze hun veel sterkte toegewenst gedurende deze laatste maanden, vooral nu er aan het eindwerk moet gedacht worden. Aan hun begeleider Hugo zou ik (letterlijk) wat meer ruggegraat willen toewensen, want eigenlijk kunnen we hem niet goed missen.

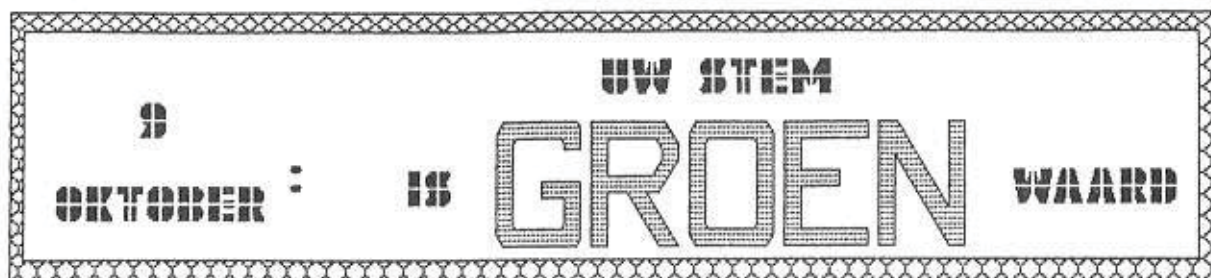
Deze herfst heeft ook de traditionele ingrediënten: de Nationale Natuurbeschermingsdag in Oudergem, in het Zoniënwood, de week van het bos, diverse natuurbeurzen her en der, en niet te vergeten onze paddestoelenwandeling op 9 oktober. Ook is er dit najaar, op 25 november, nog een ingelaste vormingsactiviteit over insecten. Details vind je elders in dit nummer.

Dit najaar heeft verder nog iets bijzonders. Op 9 oktober wordt er van ons verwacht dat we, graag of niet graag, een nieuw (of vernieuwd) gemeentebestuur kiezen. Nu weet ik wel dat de romantiek van die gemeenteraadsverkiezingen voor een groot deel verdwenen is sinds de kleinschalige gemeenten verdwenen zijn en dat het meer en meer politiek spel geworden is. Maar samen hiermee is het ook van enorm belang geworden WIE er mee aan de macht zit. Een gemeente heeft op milieugebied nog altijd een reuzevinger in de (natuur)pap. Het is dan ook erg belangrijk er voor te zorgen dat er de volgende zes jaren mensen aan het beleid zitten, die bereid zijn milieugericht te werken. Er zijn nog altijd gemeenten waar er geen schepen van leefmilieu is of waar die titel alleen op papier bestaat. Voorbeelden zijn er voldoende in onze provincie om de vergelijking te kunnen maken tussen een gemeente waar een serieus milieubeleid gevoerd wordt, of een gemeente waar men van dit woord nog nooit gehoord heeft. Ik wil er geen namen op plakken, maar ze zijn voldoende bekend.

Alhoewel het alles bijeen een hoop nonsens, vage intenties en woordenkramerij is, kan het toch zeer nuttig zijn de verkiezingspropaganda te bewaren, vooral wat er allemaal voor het leefmilieu beloofd wordt. Het kan achteraf zeer van pas komen om de gekozen vaders met hun neus op hun eigen beloften te drukken.

Daarom is het zo ontzettend belangrijk dat een natuurgids een groene stem uithrent op kandidaten die de natuur, ook buiten de verkiezingsstrijd, hoog in hun vaandel dragen. Men vindt ze in alle partijen. Natuur is per definitie a-politiek. Voor de natuurgidsen die zichzelf in het verkiezingsgewoel storten wens ik veel sterkte en beginselvastheid. Of onze gemeenten leefbaar blijven hangt voor een groot deel van deze mensen en hun gelijkgezinden af.

T. Dreesen

Dag, lieve mensen...

4

Als orgelpunt van de natuuractiviteiten in zomers Limburg was er nogmaals, voor de derde keer, de Provinciale Natuurdag. Het was te St. truiden dat in het voorbije jaar de voorafgaande vergaderingen doorgingen, want in de Metsterenmolen te -hoe kan het ook anders - Metsteren, gehucht van voornoemde stad, zou op 28 augustus het feestelijk gebeuren plaatsvinden.

Ik geloof dat allen die het meemaakten hun dag goed besteed vonden: de taarten, ter plaatse in een originele lemen bakoven bereid, gingen 'als zoete broodjes van de hand en ... waren ook werkelijk heerlijk! Alle aanwezigen konden van dichtbij de vrijlating van een torenvalk en een kerkuil meemaken. De schaapjes, ezels en geiten stonden op het droge, naast een beekje dat manueel werd gekuist (machtig werk)! De infostands werden vol interesse bezocht én met vlijt bemand. En ... ons zonnetje liet zich slechts tweemaal even vangen door een frisse regenbui.

Aan de bezoekers, welbedankt voor jullie gezelschap. Aan de medewerkers, hartelijk dank voor jullie waardevolle inzet! 't Was schoon en goed!

Op de jaarlijkse kontaktdag met onze Nederlandse vrienden, kwamen wij in kontakt (daar dient zo'n dag voor) met iemand die onze Limburgse gidsen misschien zou kunnen interesseren. Wanneer je eens graag weet hoe onze Nederlandse burens een heemtuin zien... dan kan je kontakt opnemen met Mevrouw Cremers, zij wil je graag begeleiden bij een bezoek aan de heemtuin van Valkenburg. Haar adres: Dhr. en Mevr. Schunck Cremers, Brikkebekker 107, N6372 DW Schaesberg Nederland. Tel 015/31.86.90 (Nederland).

Annemie

Vormingsactiviteiten

INSEKTEN

Vriend Frits Vandersteen had jammer genoeg belet moeten geven voor de vlinder- en insektenwandeling in juli. Of hij zich nu daarvoor schuldig voelt weten we niet, maar in ieder geval hebben we hem bereid gevonden om een avond over zijn hobby te komen vertellen.

Op vrijdag 25 november 1988 geeft hij in het Cultureel Centrum Dommelhof een voordracht over insekten. Door middel van dia's en transparanten wil Frits ons enige kennis bijbrengen over het wriemelend grut dat zijn grote aandacht heeft.

We kregen zelfs een schema van de voordracht, zodat iedereen weet wat hem te wachten staat:

- Rol en functie van de insekten in de natuur
- Kenmerken van de insekten
- Indeling in groepen
- Voortplanting - metamorfose
- Beschermingsmogelijkheden
- Relaties met andere insekten, andere diergroepen en met de mens.

Dat belooft wat. We kunnen er misschien nog bijvoegen dat Frits sinds dit jaar lesgever is in onze gidsencursus en dat hij met een stevig applaus bedacht werd bij het (te late) einde van de les.

Aanvang 20 uur, op de lange winteravond van vrijdag 25 november in het Dommelhof te Neerpelt.

Insekten

vrijdag 25 november
Dommelhof Neerpelt
20 uur

PADDESTOELEN LEREN KENNEN

Paddestoelen
zondag 9 oktober
Kerk Opoeteren
9.45 uur

Als men een encyclopedie openslaat vindt men onder P als definitie van paddestoel: 'groot vruchtlichaam van vele Ascomyceten en Basidiomyceten. Zij zijn niet in staat om koolzuur op te nemen en leven daarom als parasieten of saprofieten.'

Ongetwijfeld is dit een juiste en belangrijke informatie, maar ze zegt ons maar weinig over deze voornamelijk plantengroep, de fungi. De wetenschap dat paddestoelen geen bladgroenwerking hebben, kan moeilijk het trotse gevoel evenaren als wij in het bos een plek vol eekhoorntjesbrood gevonden hebben. Ook het feit dat paddestoelen, of beter zwammen, parasieten zijn, verschaft ons niet dezelfde vreugde als een bedauwde vliegenzwam die schittert in de ochtendzon. Het meest verrijnde maal in een eerste klas restaurant moet het afleggen tegen een schotel zelf geplukte weidechampignons, vermengd met dat kleine beetje angst dat er een vergiftigde tussen zit.

Weten wij echter meer over paddestoelen dan dat zij altijd iets met boskabouteren te maken hebben gehad? Hoe planten zij zich voort? Wat is eetbaar en wat is giftig en hoe weet ik dat? Waar ga ik het best achter cantharellen zoeken? Welke zijn de bruikbare gidsen om een paddestoel op naam te brengen?

Op al deze vragen (zelfs op vele niet-gestelde vragen) krijg je gratis voor niets een antwoord op onze jaarlijkse paddestoelentocht. Gids voor deze wandeling is André Vandesande, dus dat zit goed. Voor de plaatsen van de wandeling heeft men een geheel andere streek gekozen dan gewoonlijk: de bossen van Opoeteren. De kans dat er andere soorten dan gewoonlijk gevonden worden is vrij groot. Om ieder de gelegenheid te geven te voldoen aan zijn stemplicht, komen we iets later samen dan gewoonlijk: om 9.45 uur aan de Kerk van Opoeteren. Einde voorzien rond 12.30 uur.

De cursus te Hoepertingen

De cursus te Hoepertingen is in zijn laatste fase gegaan. Ten gerieve van de cursisten die hun programma natuurlijk gedurende het verlof ergens lieten rondslingeren, maar ook voor de anciens die misschien nog een graantje wijsheid en wetenschap willen oppikken volgt hierna de lijst van de resterende lessen:

24 sept	Excursie: hoogstamboomgaarden en holle wegen: de Bolleberg Borgloon
1 okt	Binnenles: paddestoelen en mossen (Luc Lenaerts)
8 okt	Excursie: Paddestoelen en mossen, Nieuwenhoven
15 okt	Binnenles: uitgangspunten voor milieu-educatie (G. Van Steenberghe)
22 okt	Binnenles: Landschappen: bos, heide, park (R. Schoebben)
29 okt	Binnenles: - Milieubescherming (J. Van Ham) - Gemeentelijke milieuwerking (A. Kenis)
5 nov	Binnenles: leefmilieu en wetgeving (J. Van Velk)
12 nov	Binnenles: Landschappen: beekdal, grasland, vijver (W. Vanlook)
19 nov	Inleveren van de opdrachten. Voorstelling van diareeksen. Opstellen eind-evaluatierooster. Nuttige adressen.
26 nov	Eind-evaluatiegesprek
3 dec	Uitreiking van de diploma's. 15 uur gemeentehuis Borgloon. Gezellig samenzijn Mariagaarde rond 16.30 uur.

Achteraf bekeken

KONTAKTDAG MET DE NEDERLANDSE NATUURGIDSEN.

Op 29 mei 11. was er weer een kontakt gepland tussen de natuurgidsen van de Limburgen, over de grenzen heen. De ontvangst in "Woonvorm Geuloord" te Bunde deed ons al dadelijk aangenaam ervaren wat het dagthema was, nl. de integratie van gehandicapten en niet-gehandicapten in en om natuur. Het onderwerp van de dag werd tijdens de hele dag bewerkstelligd door woord en daad. Zo was er bij onze aankomst reeds Mej. Lindelauf, rolstoelgebruikster, die ons de weg wees naar de vestiaire. Verder was er ook een natuurgids van de plaatselijke IVN vereniging van Meerssen die uitlegde hoe hij aan de hand van opgezette vogels (gevonden, dode exemplaren) aan blinden en slechtzienden iets over de leefwijze en gedrag van vogels kon bijbrengen. Op andere plaatsen van de ontvangst- en eetruimte stonden meerdere natuurinfo-stands opgesteld.

We werden verwelkomd door Dhr. Louis Carlbroux, met een speciaal dankwoord aan de directeur van deze woonvorm die, samen met de plaatselijke IVN-ers deze dag organiseerde. Hij onderlijnde het belang van de integratie en de moeilijkheid hiervan voor de niet-gehandicapte! Hij gaf ons het probleem "hoe mens zijn?" mee voor deze dag: plezier hebben in het feit te leven, gelukkig zijn om een zonsopgang.... Hij noemde het een taak voor ons, natuurgidsen, om ook de groep van gehandicapten meer kansen om te bieden deze heerlijke momenten mee te maken.

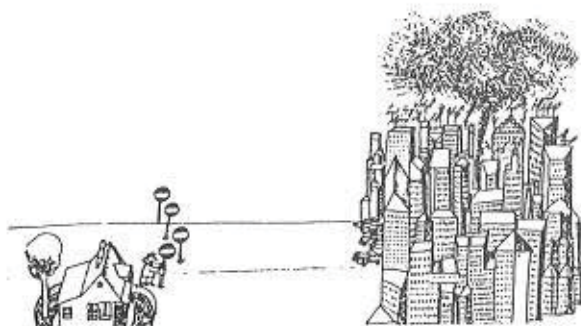
Als om de integratie in te leiden gaf Mej. Lindelauf daarna commentaar bij dia's over het leven in en buiten de woonkern, "in het groen", en de mogelijkheden en vooral de moeilijkheden van zijn bewoners op openbare plaatsen. Wij trokken in gedachten de lijn door: "Hoe met deze mensen toch op weg in de natuur?" Van de doelgroep kregen we onmiddellijk het antwoord: laat ons gewoon meedoen, mee kennen en mee beschermen! Dan volgde als voorsmaakje op de namiddag de nieuwe videofilm van het IVN over zijn werking in en met de natuur. Mooi en inspirerend!

Na de lunch was er een wandeling en een fietstocht gepland, en zo men wou, ook een bezoekje aan de eigen woonvertrekken van de inwoners van Geuloord.

De regen was bij vlagen van de partij op onze tocht langs de onderste bosrand van het Bunderbos, niet ver achter de woonvorm gelegen. Water alom, uit bron en uit hemel, helder beekwater met zoetwatervlokreeftjes en kokerjuffers. We konden ze bekijken door een kokerloepje. Langs bomen en mooie Nederlandse huisjes, paardeveulens en akkers. Een heel gedoe was het wel met zo'n veertien rolwagens, door modder en over verharde wegen. Maar we hielpen elkaar, zij hielpen meestal zichzelf, we praatten en luisterden, en het was goed.

Na de wandeling was er koffie en werd er verder met de bewoners en met onze Nederlandse vrienden verder verbreed. En wie het wilde kon later ook nog het avondeten gebruiken samen met de gehandicapten.

Aan deze dag lijken de bewoners van Geuloord veel deugd te hebben beleefd. En de natuurgidsen zijn er ontegenzeggelijk "rijker" van geworden. Wanneer ik in de toekomst te Elsloo in het Bunderbos zijn moet, maak ik misschien wel een ommetje langs Geuloord, waar daar kennen we nu ook weer lieve mensen...

Annemie

In 't kort gezegd

*** STUDIEDAG OVER DE HEIDE

Na de geslaagde studiedag over "Holle wegen in Limburg" organiseert het Provinciaal Natuurcentrum te Rekem in het najaar een studiedag met als onderwerp "De heide, een oud landschap met toekomst?"

De heide is een begrip dat iedereen kent, maar dan vooral uit mooie liedjes. Alhoewel heide vereenzelvigd wordt met de Kempen, zullen vele jonge Kempenaren zich moeilijk kunnen voorstellen wat heide ooit betekend heeft.

Sinds meerdere jaren bestudeert het Natuurcentrum de Limburgse heide als natuur- en cultuurverschijnsel. Rond het onderwerp "heide" is er ondertussen een waaier aan educatieve programma's opgevat met meerdaagse studieverblijven en open-ecologie-dagen voor individuen, ecologische dagprojecten voor groepen en publicaties. Hierbij denken we aan het heidewerkboekje voor het Lager Onderwijs en het lees- en kijkboek "Heide in Limburg", uitgegeven bij Lannoo.

In het najaar, op zaterdag 15 oktober, organiseert het Provinciaal Natuurcentrum een studiedag over de heide. Drie onderwerpen worden in de voormiddag verder uitgediept: het historisch-geografisch aspect, het hedendaags heidebeheer en het natuureducatieve aspect. Naast beleidsmensen en leerkrachten richten we ons dus ook naar natuurliefhebbers en heemkundigen. Na de middag volgt er een bezoek aan de "Vallei van de Zijpbeek", een voor velen onbekend maar prachtig natuurgebied.

Het begint allemaal om 9.30 uur en het einde is voorzien rond 17 uur. De deelname in de kosten bedraagt 250 fr, documentatiemap inbegrepen. Een broodmaaltijd kan ter plaatse bekomen worden (100 fr) maar moet op voorhand besteld. Inlichtingen en inschrijving: P.N.C. Rekem Tel 011/714444.

*** NATUURBEURS TE HOESELT

Op 5 en 6 november 1988 richt de Hoeseltse Leefmilieu Adviesraad (HOLA) de eerste Hoeseltse natuurbeurs in. Het begint allemaal op zaterdagavond te 20 uur met een officiële opening met achteraf een receptie, dat hoort zo. Om 21 uur is Sil Janssen present die er zijn diareeks over de werking van het Natuurhulpcentrum voorstelt.

Op zondag zijn er van 10 tot 19 uur doorlopend infostands (van 21 milieuverenigingen) geopend, opgefleurd met video en dia's. Om 17 uur is er de bekroning van de tekenwedstrijd voor de jeugd met als onderwerp "Natuur" en om uur worden de laureaten bekend gemaakt van de bebloemingsactie in Hoeselt.

Voor de dorstigen wordt er (doorlopend) ook gezorgd: ambachtelijke en zelfgebruide bieren, vruchtensappen, kruidendranken...

Allen daarheen, zou ik zo zeggen.

*** HOLLE WEGEN

Zoals in een der vorige nummers gemeld hield het PNC vorig jaar in november een studiedag over holle wegen. De 150 deelnemers vormden een internationaal gezelschap en onder hen bevond zich onze Nederlandse vriend en natuurgids Hans Hermans. Uit zijn vlotte pen ontvingen we een bladzijden lange neerslag van deze studiedag, gekruid met eigen visie en opmerkingen. De tekst is veel te lang om in zijn geheel te publiceren, maar we kunnen er uit besluiten dat de studiedag in zijn geheel als zeer geslaagd mag genoemd worden.

Op Hans Hermans heeft de dag alleszins een diepe indruk achtergelaten. Naast een verslag over de lezingen geeft hij ook melding van andere bevindingen van die dag. Tot zijn niet geringe verbazing moet hij tijdens de lunch vaststellen dat het oosten en het westen van de Maas toch iets uit elkaar zijn gegroeid. De Belgen leggen namelijk een schijf vlees of een plak kaas tussen twee sneedjes brood, en eten de homp nostalgisch uit het vuistje. Voor de Nederlanders daarentegen is lunchen een zeer technische bezigheid geworden, waarbij met hulp van een mes 'dobbelseentjes' worden gesneden, die vervolgens met een vork steriel naar de mond worden gebracht. "Boze tongen beweren" zegt hij, dat er bij ons zelfs al Limburgers zijn, die een driehoek Limburgse vlaai, met een gebakvorkje eten."

Zeer ernstig wordt Hans Hermans als hij besluit: "Noem het holle wegen, noem het erfgoed van onze vaders of noem het een klein landschapselement, bedoeld is steeds een streepvormig groengebied dat als laatste toevluchtsoord dient voor kleine zoogdieren, amfibieën, weekdieren, insecten en planten, die op chemie-gronden van de boeren geen toekomst meer hebben. Als het waar is, dat wij natuurgidsen een educatieve functie hebben, dan is deze bijdrage een boodschap aan iedere natuurvriend om ook in ons eigen Limburg iedere meter holle weg te verdedigen alsof het onze eigendom is." En duidelijk bedoelde hij niet alleen Nederlands Limburg.

Uit eigen werk

Wegbermbeheer is een probleem dat vele milieubewuste mensen bezighoudt. Wie in een gemeentelijke milieuraad of milieuwerkgroep actief is, wordt ieder jaar wel weer met het probleem geconfronteerd: de gemeentes willen wel een poging doen om het wat milieuvriendelijker te doen, maar meestal ontbreken de nodige kennis maar vooral de financiële middelen hiertoe. Tussen de eindwerken van onze cursisten kan men elk jaar enkele vinden die zich over dit fenomeen handelen. Uit het aangeboden hebben we er eentje uitgepikt omdat de opsteller ervan, Etienne Masset uit Hasselt, werkzaam was op de groendienst van de gemeente Lummen met als bijzondere opdracht een studie te maken over het beheer van wegbermen. Wij trachten zijn lijvig werk voor u samen te vatten.

T.D.

WEGBERMEN

(Waar een wil is, is een weg naar een bloemrijke berm mogelijk)

Dit werk is een kennismaking met het alternatief wegbermbeheer, en maakt geen aanspraak op volledigheid. De laatste jaren staan de wegbermen meer en meer in de belangstelling van de natuurliefhebber. De meesten ergeren zich bij het zien van de onwetendheid en onkunde die bij het beheer van onze wegbermen ten toon gespreid wordt. Vooral als men er aan denkt hoe mooi het zou kunnen zijn door een ander beleid.

Met het nieuwe dekreet van de Vlaamse executieve kan hierin verandering komen. In dit werk vind je algemene informatie over wegbermen, hun functie en het beheer vroeger en nu. Ook wordt er aandacht besteed aan het opstellen van een beheersplan, het maaien, ophalen en verwerken van het maaisel.

In een eerste hoofdstuk wordt eerst een definitie van het begrip wegberm gegeven. Een historisch overzicht van de wegberm leert ons dat er al wegen zijn sinds 3000 jaren voor Christus en dat België zo'n 35.000 ha berm heeft waarvan er 5 % (1750 ha) onder het beheer van de gemeenten vallen. Verder wordt er dieper ingegaan op de functie van een wegberm: verkeerstechnisch, ecologisch, esthetisch, educatief en recreatief, en de relatie met de landbouw. Ook wordt nagegaan welke

factoren een invloed hebben op de wegbermen: storten van afval, meststoffen uit akkers, grondwerken, strooizout, gebruik van herbiciden.

Het tweede hoofdstuk gaat in op het wegbermbeheer met onder meer een vergelijking tussen de verschillende wijzen van beheer: kort maaien, chemische bestrijdingsmiddelen en groeiremmers, alternatief beheer. Er wordt nader ingegaan op een goed bermbeheer: maaifrequentie en -periode, maaihogte en afvoer van het maaisel.

Hoofdstuk drie besteedt aandacht aan het opstellen van een beheersplan: inventariseren, uitzetten van proefvlak, vastleggen van maairoute, financiële aspecten.

In een tabel worden de aanwijzers gegeven om na te gaan of er bij het beheer van de berm een verrijking of een verschraling van de bodem plaatsvindt: aan de hand van de plantensoorten kan men opmaken in hoever de bodem al dan niet verschraalt. Er wordt ook aandacht besteed aan de verschillende methoden om de vegetatie te inventariseren.

In hoofdstuk vier worden de verschillende maaaimachines van naderbij bekeken: hun werking, maaikwaliteit, storingen, onderhoud, vermogen en gewicht, veiligheid en bruikbaarheid. In een tabel worden de eigenschappen tegen elkaar afgewogen.

Hoofdstuk vijf beschrijft de mogelijkheden en problemen bij het afvoeren van het maaisel, welke hulpmiddelen en machines er in aanmerking komen en geeft ook een kwaliteitsvergelijking tussen de verschillende systemen.

Wat er met het afgevoerde maaisel kan gebeuren vinden we in hoofdstuk zes: hooiwinning, komposteren, verbranden of storten. Het voor en tegen van elke methode wordt tegen elkaar afgewogen.

In een eerste bijlage wordt het bermbesluit van 2 oktober 1984 weergegeven en wordt het uitvoerig besproken. Er wordt ook nagegaan in hoever de Vlaamse gemeenten zich aan dit besluit houden. In een verdere bijlage wordt een overzicht gegeven van de toestand in de Gemeente Lummen.

E. Masset samenvatting T.D.

```
*****
[  ***  JUIST ADRES JUIST ADRES JUIST ADRES JUIST ADRES JUIST  ***  ]
[                                                                 ]
[  Bij iedere verzending van Erica zijn er telkens enkele nummers ]
[  die als onbestelbaar terugkomen. Ofwel is men bij de post erg ]
[  streng geworden ofwel heeft de postbode zijn nieuwjaarssigaar ]
[  nog niet gekregen, maar zelfs als alleen het huisnummer onjuist ]
[  is, wordt uw onvervangbare Erica soms teruggestuurd. Daarom, ]
[  en precies daarom, geef ons een seintje, telefonisch, telegra- ]
[  fisch, per krantadvertentie of Tam-Tam, wanneer je adres ]
[  niet meer klopt, of wanneer je Erica onregelmatig ontvangt. ]
[  Onze computer houdt het allemaal wel bij. ]
*****
```

In 't kort gezegd

*** VOLGENDE CURSUS NATUURGIDS

Natuur en Landschap uit Genk diende de aanvraag in om volgend jaar de cursus natuurgids bij hen te laten plaatsvinden. Het bestuur van onze werkgroep stemde daarmee in en speelde deze vraag door naar het CVN te Antwerpen. Dus, als alles goed gaat, is Genk volgend jaar onze gastheer voor de cursus, mooi centraal gelegen in de provincie, zodat je nu reeds vrienden, kennissen en verdere geadigden hiervan op de hoogte kunt brengen. Men zegge het voort. Ook voor het jaar daarna werd reeds een aanvraag ingediend: Orchis zou kandidaat zijn en de plaats van de cursus zou Rekem zijn. Dit bericht onder alle voorbehoud natuurlijk.

*** MOSSELEHH! MOSSELEHH! MOSSELEHH!

Nu ten alle kanten weer mosselschranzerijen worden ingericht, willen we toch ééntje speciaal vermelden. Ons aller Natuurhulpcentrum van Opglabbeek (waar wij altijd gastvrij ontvangen worden voor onze bestuursvergadering) richt ook zo 'n smulfestijn in op zondag 25 september. Tussen 14 en 20 uur kan je er terecht voor de democratische prijs van 250 fr. Sil had wel graag dat je van tevoren even een seintje gaf over het vermoedelijke uur.

Ook kan je vanaf nu ingezamelde kroonkurken kwijt op het asiel, die er de broodnodige fondsen mee trachten bijeen te krijgen. En je oud papier kon je er altijd reeds kwijt. Zodus....

*** JAARVERGADERING 1989

Traditioneel begint ons volgend werkjaar en wordt het vorige geëvalueerd op de jaarvergadering. Noteer alvast de datum in je spiksplinternieuwe agenda: zaterdag 21 januari 1989 in het kasteel Mariagaarde te Hoepertingen. Het programma ziet er als volgt uit: in de voormiddag een wandeling aan het kasteel te Rullingen. 's Namiddags de jaarvergadering zelf met daarin als onderwerpen: Gemeente en milieu, fruit en fruitbomen, en natuureducatie in het lager onderwijs. Zoals steeds sluiten we met een gezellige koffietafel. Meer daarover in volgende Erica

*** KWB-LEEFMILIEU : ONS WERK

Onder dit motto heeft de KWB voor de komende twee jaren zijn werking gesteld. De bedoeling is de milieugevoeligheid bij de ruimere werknemersgroep wat aan te scherpen. Dit willen ze doen aan de hand van vormingsavonden rond "milieu en tewerkstelling" en door boottochten te organiseren waar dan informatie gegeven wordt over de plaatselijke milieuproblematiek. Voor deze activiteiten zoekt men gespreksleiders - gidsen, die willen meewerken aan deze initiatieven. Verdere informatie kan men bekomen op een tweetal voorbereidingsavonden, één op maandag 19 september en een ander op woensdag 15 februari telkens om 19.30 uur in de gebouwen van de Kristelijk Sociale Werken te Hasselt.

GOEDE POLITIEK

Niet kakelen ! Eieren leggen !

DE GROVE DEN .

EEN WANDELING IN HET DENNENBOS IS HEEL PRETTIG .

Ga je mee ? Het is er rustig en stil. Je hoort het fluisteren van de wind in de kruinen en nu en dan de zachte plof van een denappel die op de grond valt. De zonnestralen schieten schuin tussen de takken door . Hier en daar kwettert een vogel . Geniet van dit alles . We vertoeven even onder de hoge dennebomen.

A. BOOM .

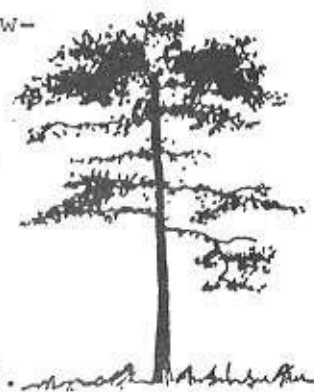
Waar geen andere boom kan groeien, voelt de den zich best. Zelfs dorre zandgrond is hem nog goed genoeg. Zijn sterke en diepgaande wortels vinden altijd wel voldoende voedsel en water. De takken staan in kransen. Elk jaar komt er een nieuwe krans bij. Tel eens de kransen. De den is dan . . . jaar oud.

B. STAM .

Bekijk de stam en onderlijn wat juist is : dik - ruw - slank - effen - hoog - kort.

C. EEN BEETJE GESCHIEDENIS .

In voorhistorische tijden was de grove den hier inheems. Toen het klimaat veranderde in een zeeklimaat verdween de grove den. Onder de regering van Maria - Theresia in de 18 de eeuw werd bevolen de gemeente braakgronden terug te bebossen. Hiervoor werd de den ingevoerd. In het begin van onze eeuw moesten dennestammen de gangen in onze mijnen stutten, daarom werden vele dennenbossen aangeplant.

D. BLAADJES .

NAALDEN
PER 2

De blaadjes heten naalden. Ze zijn scherp, smal en taai. Voel maar eens. Onderlijn het juiste : de naalden staan per drie / per twee in een vliesje. In de maand mei worden aan de uiteinden van de takken nieuwe naalden gevormd. Zie je de naalden onder de boom ? Elk jaar verliest de den slechts 1/3 van zijn naalden. Zo blijft de den altijd groen. Voel eens aan het dik naaldentapijt. Het dichte naaldenkleeft sluit de lucht af en doet de bodem verzuren. Daarom tref je onder de denneboom weinig lenteplanten aan.

E. DE VRUCHT .

Zoek een kegel. Zie je de vruchtschubben ? De meeste zaden vallen uit de kegel voor die van de tak los komt. Achter elke schub van de kegel zitten twee gevleugelde zaden. Die zitten eigenlijk naakt en droog in de kegel, zonder vruchtvlees erom heen. Daarom behoort de den tot de groep van de naaktzadigen. Bij een peer bv. zitten de pitten binnen de peer en daarom behoort deze vrucht tot de bedektzadigen. Leg een gevleugeld zaadje op je hand. Deze zaadjes zijn een lekkernij voor eekhoorns, spechten en kruisbekken.

VLEU-
GEL
-ZAADJE

Sommige mensen braden de dennezaadjes in boter. Lekker hoor !

Als de vruchtkegel nog gesloten is, leg hem dan op een warme plaats.

F. HARS .

Betast een takje en een dennestam. Voel je een kleverig hars op je vingers ? Naaldbomen zijn harsbomen. Ruik ook eens. De harsuitwaseming versterkt de ademhalingsorganen. Adem eens 5 maal diep in en uit. Verwondingen aan de boom worden met hars gedicht, zoals het bloed op onze wonden stolt. Van hars maakt men vernis, want vernis beschermt het blote hout.

G. DE DEN BLOEIT IN MEI .

Als je de den ziet bloeien, zoek dan op de den de delen die je vindt in de tekst en op de tekening. In mei tooit de den zich overvloedig met gele mannelijke kegels (1), daaruit zweven de stuifmeelkorrels. Ze dringen in de roodachtige mini-kegeltjes (2) aan de top van de jonge loten. De groenwordende kegelvruchten (3) verhouten stilaan bruin (4) en openen zich in de zomer van het 3 de jaar om de gevleugelde zaden (5) met behulp van de wind uit te zaaien. De den is een windbloeiër. Kleur de tekening met de juiste kleuren.

H. NUT .

De den zuivert de lucht, ook in wintermaanden. Zijn groene naalden zetten dan bij zonnig weer hun zuurstofverrijkend werk voort. Doordat de grove den snel groeit en zijn hout niet vlug breekt, waren de stammen uitstekend geschikt om vanaf het begin van onze eeuw de mijngangen te stutten. Van houtspaanders van de den maakt men een soort pap om er dan na het persen papier van te maken.

I. BEWONERS VAN DE DEN .

a. VIJANDEN VAN DE DEN .

De dennen worden door allerlei insekten en kleine dieren bedreigd. Zoek een klein zwart kevertje met 4 mm lengte. Dit kevertje heet DENNESCHEERDER .

Dennescheerder

Het wijfje boort een gang door de schors tot op het hout. In die gang legt ze eitjes. De larven uit de eitjes eten dan de saprijke laag tussen de schors en het hout weg. Ze verpoppen dan in die gangen. De jonge kevers komen naar buiten en knagen aan de jonge scheuten zodat die afvallen. Zo lijkt dan de den "geschoren". Versta je nu zijn naam "dennescheerder"? Zoek een verzwakte den op. Doe een stukje schors weg en dan zie je de vele gaatjes en gangetjes van de dennescheerder.

Nonvlinder

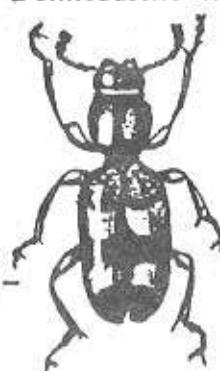
Een van de grootste vernielers van de den is wel de NONVLINDER, een mooie nachtvlinder. Zijn rug en zijn achterlijf zijn donkergevekt en zijn vleugels zijn wit met zwarte zigzaglijnen. Hij legt eitjes tegen de stam van de dennen. De vogels pikken er veel op, maar de rupsen die ontsnappen, vernielen de naalden van de den.

De DENNEBASTKEVER is te herkennen aan de heldere dwarsbanden op de bruine schilden.

De DENNESNUITKEVER is een klein donkere kever. Deze twee eten de wortels en de bast van jonge dennen.

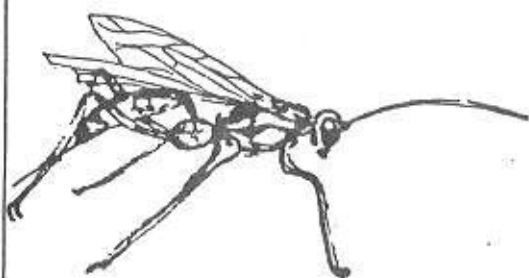
Een andere vlinder, waarvan de voorvleugels oranje-rood zijn met witte strepen heet DENNELOTRUPS. De rups eet de denetopscheuten weg, daardoor wordt een zij-scheut, topscheut. Zo krijgt de den een kromming. Je zult de dennelotrups niet zien, maar wel zijn vernieling.

Dennebastkever

Dennesnuitkever

b. BESCHERMERS VAN DE DEN.

Sluipwesp

Heb je al eens een sluipwesp gezien? De sluipwespen zijn wel de wreedste insectenverdelgers. Hij is een beschermer van de den. Weet je wat die doet? In het voorjaar, als de rupsen van de dennespinnen langs de dennestammen omhoog kruipen, leggen de sluipwespen hun legbooreitjes in het achterlijf van die rupsen. Uit die eieren komen na korte tijd wespelarven die de rups van binnen uit opeten.

Vele vogels en egels beschermen de den. Ze verdelgen heel wat insecten. Er zijn ook gewervelde dieren die de dennen beschermen zoals: spinnen, bosmieren, loopkevers en sluipwespen.

J. BEZOEKERS.

De HAVIK en de SPERWER bouwen hun nest van takken hoog in de dennen. Je herkent deze roofvogels aan hun sterke, gebogen snavel en hun geweldige klauwen.

De EEKHOORN is verzot op dennezaden. Onder de den kun je veel uitgewreten denappels vinden. Het lieve diertje is verzot op jonge knoppen van de den.

De KRUISBEK lust wel zaadjes uit de denappels. De snavel wordt tussen de schubben van een denappel geschoven. Door de zijdelingse bewegingen van de ondersnavel wordt de opening verwijd zodat de snavelpunten het zaad kunnen vastklemmen.

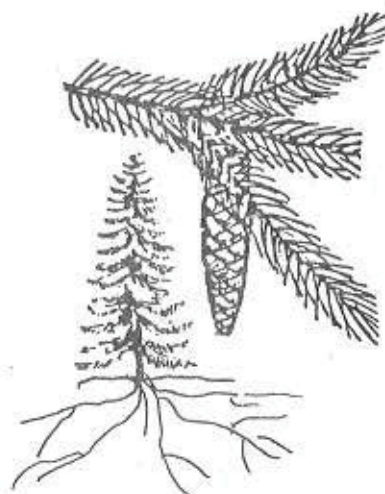
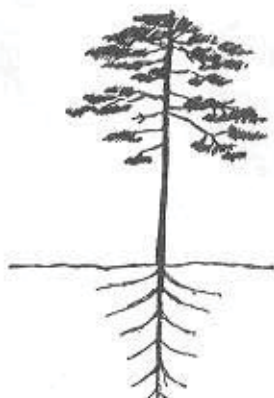
De SPECHT haalt een denappel en steekt deze in een spleet van de dode boomstam. Dan begint hij erop te hameren. Wat een sterke kop en snavel heeft hij ! Hij pikt de zaadjes tussen de harde schubben. Als de denappel leeggepikt is, wrikt de specht hem uit de spleet en haalt zich een nieuwe denappel. Onderaan een spechtesmidse zie je dan een hoopje leeggepikte denappels.

Grote bonte specht
bij de spechtesmidse.

K. DE DEN VERGELIJKEN MET DE SPAR .

	DEN	SPAR
. de lengte van de naalden :	_____	_____
. de kleur van de naalden :	_____	_____
. de kegels :	_____	_____

L. ANDERE NAALDBOMEN .

ZOEK IN JE OMGEVING :

- EEN WEYMOUTHDEN is te herkennen aan 5 naalden die bij elkaar staan.
- BIJ DE LORK staan de naalden in bundeltjes en deze vallen allemaal af in de herfst.
- DE CORSICAANSE DEN heeft buigzame, gedraaide, grijsgroene, iets prikkende naalden die duidelijk langer zijn dan deze van de gewone den. Deze dennen groeien veel sneller en leveren veel rechtlijnigere stammen en het hout is sterk.

Eigen uitgaven

DE HOGE VENEN , door Rik Schuiten

Ontstaan en uitzicht, fauna en flora van ons grootste natuurgebied.

Beschrijving van de mooiste bezienswaardigheden en 7 uitgestippelde wandelingen. (50 fr)

GEOLOGIE VAN BELGIE EN LIMBURG, door Frans Keijers

Geologie op een boeiende en begrijpelijke manier geschreven. Onmisbaar voor elke natuurgids. (50 fr)

ZEELAND, door Theo Dreesen

Wordingsgeschiedenis van het Zeeuwse landschap, geboetseerd door mens, water en wind, met beschrijving van de interessantste excursiepunten. (50 fr)

HOE DOEN WE HET ? door Liliane Dedroog

Een beknopte geïllustreerde handleiding voor het determineren van planten. Een onmisbaar hulpje bij het gebruik van een flora. (30 fr)

MET KAART EN KOMPAS, door Theo Dreesen

Beknopte handleiding voor het werken met kaart en kompas. (20 fr)

Alle uitgaven kunnen besteld worden bij Theo Dreesen, Neeroeterenstraat 53 3671 Opoeteren Tel 011-864354. Men betaalt na levering.

wie het weet mag het zeggen

sinds een paar weken heb ik last
van mieren in de keuken

overdag zie je ze nauwelijks, maar 's avonds
zo rond een uur of half tien
komen ze uit hun hoeken en gaten
dribbelen over ijskast en tafel
klimmen in lege flessen en glazen
en krioelen rond plekjes waar een druppel
limonade of een lik jam is gemorst

soms, als ik thee zetten ga,
sta ik ernaar te kijken
maar ik snap net zo min iets van hen
als zij van mij iets begrijpen

(trouwens: ze zien mij niet eens)

maar wat zien wij wel ? misschien is kanker
ook een soort ddt

Cees Budding
uit "Gedichten"
Amsterdam 1971